

Kravets N. P.

CONTRIBUTION BY I.G. YEREMENKO TO THE FORMATION
OF MODERN CORRECTIONAL PEDAGOGY

In the article the theoretic science and methodic views by well-known Ukrainian defectologist Ioan Gavrylovyuch Yeremenko on concerning organization and modernization of education and upbringing process in a special needs school are presented. In works by Yeremenko devoted to this problem had been given sufficient backup to the fact that proper organization of education and upbringing process in a special needs school depends on the pedagogues' knowledge of nervous system functioning in every student, first of all the cognitive processes in the psyche, their functioning, proper organization of correction work with students in both learning and upbringing situations; the teachers' knowledge of lesson types and mastery of teaching, primarily following the structure of each types lesson.

It is noted that the scientist was mainly focused on correction work and has proved that achieving proper results in education and upbringing of mentally impaired children is possible due to the right organizational form of work. Yeremenko considered correction to be the main task of a special needs school, emphasising that the whole personality of a mentally impaired child should be corrected, therefore the education and upbringing process should be correction-oriented.

It is indicated that the results of original theoretic works and the school work practice have helped the scientist pinpoint the conditions that enable the correction process. The analysis some works by I.Yeremenko devoted to the peculiarities of an education and upbringing process in a special needs school give evidence of the necessity of a multilateral investigation of the students' cognitive abilities, particularly the individual opportunities of each school student. The differential education system elaborated by the scientist and implemented in special needs schools of Ukraine was analyzed with the intention of optimizing the education and upbringing process. The idea by I.Yeremenko that concerning differential education is still actual enough for specialized schools dealing with mentally impaired children and inclusive classes of state schools.

Keywords: I.G.Yeremenko, mentally impaired students, correction school, education and upbringing process, correction, differential teaching, lesson.

УДК 37.013.42

Султанова Н. В.*

ГЕНЕЗА СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ
В УКРАЇНІ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ СТ. – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)

Статтю присвячено висвітленню основних напрямків і тенденцій розвитку теорії та практики соціального виховання в освітніх закладах інтернатного типу в Україні в другій половині ХХ століття. З'ясовано соціально-історичний і педагогічний контекст розвитку соціального виховання, визначено пріоритетні ідеї соціального виховання у вітчизняній педагогічній теорії досліджуваного періоду. Проаналізовано особливості практичного втілення ідей соціального виховання: розглянуто зміст, форми, методи й тенденції розвитку соціального виховання дітей в інтернатних закладах освіти. Розкрито історичні та соціально-педагогічні передумови виникнення інтернатних закладів освіти, визначено етапи їх становлення та розвитку протягом досліджуваної доби.

Ключові слова: соціальне виховання, інтернатні заклади, суспільний характер виховання, суспільно корисна праця.

Складні і суперечливі процеси, що відбувається сьогодні в Україні, вимагають реформації та зміни парадигм у соціальному вихованні дітей. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року особлива увага приділяється вихованню

© Султанова Н. В.

особистості, здатної орієнтуватися «в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки», підготовленої до життя і праці в суспільстві. Саме виховання в його соціальному аспекті може й має ефективно впливати на саморозвиток, самовдосконалення, самозахист особистості, на підготовку дитини до життєвого самовизначення, морально виправданої майбутньої професійної діяльності, сімейного життя.

Багатогранність і складність завдань, що стоять сьогодні перед суспільством (зубожіння народу, збільшення захворювань серед дітей, соціальне сирітство, безпритульність, зростання дитячої злочинності), вимагають від органів освіти, педагогічної науки нових нестандартних підходів до розв'язання проблем навчання, виховання та соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. За таких умов виникає нагальна потреба у створенні системи соціального виховання означеної категорії дітей, яка б відповідала викликам часу й забезпечувала соціальну адаптацію молодих поколінь. Саме на формуванні самостійності й самодостатності особистості, піднесенні її соціальної активності для зміцнення демократичних основ громадянського суспільства наголошується в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті.

Отже, метою статті є генеза концепції соціального виховання дітей в освітніх установах інтернатного типу в Україні другої половини XX – початку XXI століття.

Щодо теоретичного осмислення досвіду роботи інтернатних закладів в Україні процес розпочався вже в перші роки їхнього існування і, як результат, супроводжувалося виданням низки фундаментальних праць, у яких розглядалися проблеми навчання, виховання, трудової підготовки, організації дозвілля та побуту дітей. Серед них праці В. Вугрича, Б. Кобзаря, Б. Мельниченка, Є. Пустовойтова.

Дослідженню концептуальних засад виховання дітей-сиріт присвячено роботи Я. Корчака, А. Макаренка, Й-Г. Песталоцці, В. Сухомлинського, Т. Шацького. Психологічно-педагогічні аспекти соціалізації дітей-сиріт висвітлено в роботах М. Алексєєва, Я. Гошовського, Л. Дробот, Н. Міщенко, О. Мороза, Н. Рєпи, Ю. Підборського.

Теоретичне осмислення досвіду роботи інтернатних закладів в Україні було розпочато вже в перші роки їхнього існування й супроводжувалося виданням низки фундаментальних праць. Серед них праці В. Вугрича, Б. Кобзаря, Б. Мельниченка, В. Покась, Є. Пустовойтова та ін. Теоретичні засади діяльності дитячих будинків, шкіл-інтернатів розроблялися в роботах В. Галузинського, Ю. Грицяя, Б. Кобзаря, В. Слюсаренка, В. Сороки-Росинського, М. Ярмаченка та ін.

У працях науковців і діячів освіти (І. Білодід, А. Бондар, І. Ігнатенко, Б. Кобзар, С. Коваленко, Б. Мельниченко та ін.) обґрунтовано принципи освітньо-виховної діяльності шкіл-інтернатів, розглянуто проблеми організації виховної роботи в інтернатних закладах, узагальнено передовий досвід шкіл-інтернатів і шкіл з подовженим днем.

Проте на сьогодні немає цілісного дослідження, в якому б розкривався зміст і висвітлювалися трансформаційні процеси в системі соціального виховання в інтернатних закладах України 1956 року – на початку XXI століття. Разом із тим саме в цей період відбувалися відродження й розбудова системи інтернатних закладів, а ідеї соціального виховання набули значного поширення й практичного втілення.

Соціальне виховання є складовою соціалізації дітей, становить собою цілеспрямований процес, що спрямований на засвоєння системи соціальних знань, норм і цінностей, а також соціального досвіду, забезпечує ефективну регуляцію соціальної поведінки особистості [9]. Саме тому інтернатні заклади протягом ретроспективних етапів свого функціонування дбали не тільки про навчання, а й про

накопичення соціального досвіду, сприяння його впровадженню у виховний процес для соціального розвитку вихованців, формування з них повноцінних громадян.

Під соціальним вихованням розуміємо цілеспрямований процес, що сприяє засвоєнню системи соціальних знань, норм і цінностей, соціального досвіду й забезпечує ефективну регуляцію соціальної поведінки особистості.

Як цілеспрямоване забезпечення умов (матеріальних, духовних, організаційних) для розвитку людини, соціальне виховання бере свої витoki з 1920 року, коли Народний комісаріат освіти ухвалив «Декларацію про соціальне виховання», в якій наголошувалося на тому, що держава має дбати про охорону дитинства, надавати притулок, виховання та навчання безпритульним дітям і дітям-сиротам. Зазначалося, що формування нової людини можливе насамперед у закладах нового типу – дитячих будинках. Своє функціонування розпочали дитячі містечка – заклади виховного спрямування, у яких діти перебували постійно, мали змогу виховуватися та навчатися.

Функцію соціального виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, для формування їхньої життєвої компетентності та успішного інтегрування в суспільство стали виконувати заклади інтернатного типу. Проте істотний вплив на систему виховання дітей, вихованців інтернатних закладів освіти в Україні, справили державно-політичні та соціально-економічні перетворення другої половини ХХ століття, коли діти, які внаслідок сирітства, соціальної вразливості, занедбаності та інших проблем були вимушені адаптуватися до принципово нових умов життя. В умовах трансформації державотворчих процесів в Україні другої половини ХХ століття виникли специфічні проблеми, зумовлені зміною системи цінностей, соціальних пріоритетів, а також соціально-економічними і політичними труднощами цього періоду. До системи виховання дітей висунуто було принципово нові вимоги – вона мала стати найважливішим чинником гуманізації суспільних відносин, формування нових життєвих установок особистості. За таких умов модернізація системи виховання в освітніх закладах інтернатного типу стала імперативом освітньої політики, стратегічним напрямком її подальшого розвитку та реформування.

З метою посилення суспільного характеру виховання й передання державі частини функцій сім'ї щодо комуністичного виховання молоді ЦК КПРС і Рада Міністрів СРСР ухвалили Постанову від 15 вересня 1956 р. «Про організацію шкіл-інтернатів», призначення яких убачалося у «розв'язанні на більш високому рівні завдання підготовки всебічно розвинутих, освічених будівників комунізму» [4, с. 248]. До шкіл-інтернатів приймалися діти інвалідів війни і праці, матерів-одиначок, діти-сироти, а також діти, які не мали належних умов для проживання у своїх сім'ях.

24 грудня 1958 року Верховна Рада СРСР прийняла Закон «Про зміцнення зв'язку школи з життям та про дальший розвиток системи освіти в СРСР», який змінював структуру інтернатної освіти, її зміст, форми й методи виховання. Це сприяло активізації в інтернатних закладах України функції соціального виховання дітей.

26 травня 1959 р. ЦК КПРС і Рада Міністрів СРСР затверджують заходи щодо розвитку шкіл-інтернатів у 1959-1965 рр.: розширення мережі закладів цього типу, збільшення кількості дітей у них до 2,5 млн. осіб з перспективою виховання всіх бажаючих. Союзним республікам було запропоновано з урахуванням місцевих умов і можливостей розглянути питання про реорганізацію протягом 1959-1965 років дитячих будинків у школи-інтернати. Як зазначалося в Постанові уряду «Про заходи щодо розвитку шкіл-інтернатів у 1959-1965 рр.», ці заклади «за короткий термін свого існування дістали широке визнання трудящих нашої країни і показали на практиці, що вони є найбільш вдалою формою виховання і навчання дітей» [7, с. 2]. Наголошувалося на прагненні значної кількості батьків віддати своїх дітей до цього типу навчально-виховних закладів.

У другій половині 50-х та у 60-ті роки значна увага приділялася вдосконаленню навчально-виховного процесу в школах-інтернатах загального типу. Якісно змінювався педагогічний склад, розроблялися нові підходи до питань навчання, виховання дітей, практикувалися нові форми, методи й засоби навчання, змінювалися зміст і структура навчального процесу. Провідною соціально-педагогічною ідеєю, яку було зафіксовано в державних і партійних документах, була ідея підсилення суспільного характеру виховання, для якого пропонувалось використовувати нові, якісно досконалі організаційні форми – соціальне виховання дітей у школах-інтернатах, групах подовженого дня. Навчання мало поєднуватися з продуктивною працею. Вплив виховання вбачався через включення молоді в систему потужної суспільно-корисної праці. На ХХ з'їзді КПРС було взято курс на підсилення суспільного характеру виховання, подолання відриву навчання від життя.

До середини 60-х років ХХ століття кількість шкіл-інтернатів, як наслідок, збільшилася у 10 разів, а кількість учнів у них – до 212 тисяч [8, с. 188]. Передбачалося, що школа-інтернат зможе повністю замінити сімейне виховання. Але на практиці з'ясувалося, що перехід до суспільного виховання в цих навчально-виховних закладах потребує як значних матеріальних ресурсів, так і тривалого часу.

З огляду на це ЦК КПРС приймає рішення звернути увагу на звичайні школи, забезпечити їх зв'язок із суспільним життям. Так, у Постанові «Про розширення самообслуговування у загальноосвітніх школах, школах-інтернатах, дитячих будинках, професійно-технічних училищах, у середніх спеціальних і вищих навчальних закладах» від 2 червня 1959 р. №603 наголошується не лише про необхідність залучення учнів, починаючи з молодшого шкільного віку, до потужної участі в суспільно корисній праці, самообслуговуванні, а й про поліпшення роботи з батьками, поширення серед них педагогічних знань. Батьків також пропонувалось залучати до чергувань у буфетах і столових, ремонту шкільних приміщень, заготівлі палива, ремонту та виготовлення меблів тощо [5].

У липні 1963 р. Міністерство освіти України вжило організаційних заходів щодо розвитку мережі шкіл-інтернатів усіх типів на період 1963 – 1970 рр., якими передбачалося розширення будівництва (переважно в сільській місцевості) спеціальних шкіл-інтернатів. Початком їх виникнення стала Постанова Ради Міністрів Української РСР № 1115 «Про перетворення виховних колоній для неповнолітніх Міністерства охорони громадського порядку (МОГП) УРСР в спеціальні школи Міністерства освіти УРСР і спеціальні професійно-технічні училища Головного управління професійно-технічної освіти при Раді Міністрів УРСР» від 2 листопада 1964 року. Згідно з Постановою виховні колонії МОГП УРСР для безпритульних, занедбаних дітей, неповнолітніх правопорушників перетворювалися на спеціальні школи Міністерства освіти УРСР і спеціальні професійно-технічні училища Головного управління професійно-технічної освіти при Раді Міністрів УРСР. Цей період характеризується появою мережі закладів виховного спрямування для соціально і педагогічно занедбаних дітей, малоздібних, сиріт, безпритульних, жебраків, волоцюг, правопорушників і злочинців. У них здійснювалася профілактика правопорушень, приділялась увага піклуванню про зміцнення здоров'я астенічних і малоздібних дітей.

Рада Міністрів УРСР з метою конкретизації та доповнення основних положень Постанови № 1115 25 жовтня 1965 року видає Постанову «Про внесення часткових змін і доповнень до постанови Ради Міністрів Української РСР від 2 листопада 1964 року». Згідно з цим документом мережа новостворених спеціальних шкіл-інтернатів для неповнолітніх значно розширювалася. Подібні заклади створювалися у Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Київській, Кримській, Кіровоградській, Луганській, Одеській, Харківській та Херсонській областях і в м. Києві. Поряд із цим

виконавчі комітети обласних Рад депутатів трудящих зазначених областей і Київський міськвиконком цією Постановою зобов'язувалися до 15 серпня 1965 року організувати по одній спецшколі в рахунок плану контингентів учнів шкіл-інтернатів.

Система виховного впливу в новоутворених закладах будувалася на принципах радянської педагогіки з урахуванням її останніх досягнень і попереднього досвіду. Тобто напрямки їх виховної роботи були чітко визначені.

У цей період відбувається зміна освітньої політики в державі, школи-інтернати забезпечують у вихованців формування колективізму, навичок соціальної поведінки. Діяльність шкіл-інтернатів у досліджуваній період була спрямована на організацію суспільно корисної праці учнів. Соціально-виховне значення мала позакласна й позашкільна робота в школах-інтернатах, найпоширенішими формами якої на той час були бесіди, лекції, робота самодіяльних гуртків, організація учнівських наукових товариств, клубів, літературних об'єднань, юнацьких театрів, робота із самообслуговування, читацькі конференції, виготовлення, оформлення та широке використання наочної пропаганди, використання радіо- й телепередач, кіно, випуск стіннівок, журналів, альбомів, організація творчих звітів, конкурсних заходів, святкові вечори, ранки, відзначення знаменних дат, вечори відпочинку, запитань і відповідей, зустрічі з військовими, ученими, передовиками промислового та сільськогосподарського виробництва [9].

Проте в діяльності освітніх закладів інтернатного типу були й недоліки, що зумовлювалися недостатністю матеріального і технічного забезпечення установ, непристосованістю приміщень для занять, неефективністю використання коштів, ресурсів і нечисленним контингентом педагогічних працівників. Соціально-виховна робота надмірно політизувалася та часто позначалася ідеологічною спрямованістю. Ці та інші проблеми в роботі шкіл-інтернатів заперечували постулат їхньої універсальності та унеможливлювали потребу навчання в них усіх дітей без винятку. Було прийнято рішення про більш широкий розвиток шкіл і груп подовженого дня.

Певні зміни щодо необхідності та розуміння соціального виховання спостерігаються наприкінці 60-х років ХХ століття. Школи-інтернати вже перестають називатися навчальними закладами нового типу, а плани зростання контингенту вихованців скасовуються. Проте передбачалося розширення мережі тільки спеціальних шкіл-інтернатів (для дітей з порушеннями розумового або фізичного розвитку), шкіл-інтернатів спортивного профілю та санаторно-лісових шкіл.

Таким чином, у період з другої половини 60-х до кінця 80-х рр. ХХ ст. у вітчизняній педагогічній теорії та практиці простежуються тенденції до звуження сфери діяльності інтернатних закладів освіти. Їх соціально-виховна активність охоплювала переважно соціально незахищених і позбавлених батьківського піклування дітей.

1984 року знову піднімається питання про школи-інтернати. Постановою від 14 лютого 1984 року № 83 Рада Міністрів Української РСР ухвалила, що для дітей, які не мають належних умов для сімейного виховання, слід створювати школи-інтернати, а при них – дошкільні відділення, до яких приймати насамперед дітей, у яких є родичі серед вихованців шкіл-інтернатів (їхні брати і сестри). Отже, до інтернатних закладів приймалися насамперед діти, які перебували в несприятливих життєвих умовах або чий батьки мали погане здоров'я (зокрема діти, які перебували під опікою чи піклуванням, діти з багатодітних і малозабезпечених сімей та діти одиноких матерів). Передбачалося, що «в окремих випадках діти, які перебувають на утриманні в школах-інтернатах, можуть проживати в сім'ях, а діти, які проживають у сім'ях, – навчатися в школах-інтернатах».

З середини 80-х рр. вихованцям інтернатних закладів надаються певні соціальні гарантії. Починаючи з 1984 року, діти-сироти, випускники інтернатних закладів, стали

прийматися до середніх спеціальних і вищих навчальних закладів поза конкурсом, а також користувалися переважним правом при зарахуванні до професійно-технічних училищ. При цьому в період навчання вони перебували на повному державному забезпеченні за нормами, установленними для дитячих будинків і шкіл-інтернатів.

З набуттям Україною державної незалежності 1991 року починається новий етап у розвитку інтернатних закладів освіти України. У соціально-економічній сфері відбуваються кризові явища, які призводять, з одного боку, до загострення проблеми безпритульності та бездоглядності й збільшення кількості соціально дезадаптованих дітей, з іншого – до занепаду освітніх установ інтернатного типу. Частина інтернатів було закрито, виникли гострі проблеми з їхнім фінансуванням, матеріальним забезпеченням, з'явилися сумніви щодо доцільності їхнього існування. 1993 року приймається «Положення про навчально-виховні заклади для дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків». Головними завданнями інтернатних закладів визначалися створення найсприятливіших умов, максимально наближених до домашніх, для розвитку дітей, організації їхнього соціального життя, надання допомоги вихованцям у своєчасному одержанні необхідної освіти, професійного орієнтування, а також підготовки їх до самостійного життя у суспільстві. Серед основних типів інтернатних установ можна виділити дитячі будинки – для дітей дошкільного віку; для дітей шкільного віку; дитячий будинок змішаного типу для дітей дошкільного та шкільного віку; а також загальноосвітню школу-інтернат для дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків.

В останнє десятиріччя ХХ століття простежуються деякі позитивні зміни в діяльності інтернатних установ. З'являються нові можливості щодо матеріального забезпечення через залучення позабюджетних коштів, у практиці соціально-виховної діяльності інтернатних закладів використовуються нові технології, створюються інтернатні установи сімейного типу. Було прийнято такі урядові рішення: Постанову Кабінету Міністрів України № 226 від 05.04.1994 р. «Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту й матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків», Указ Президента України № 1153/97 від 17.10.1997 р. «Про затвердження заходів щодо поліпшення становища дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків».

Початок ХХІ століття характеризується соціально-економічними та політичними зрушеннями, які відбуваються в українській державі впродовж останніх років. У суспільстві сформувався нове ставлення до організації соціального виховання, соціального захисту дітей, які потребують державної допомоги й підтримки, гостро постає проблема реформування усталеної в Україні системи освітніх інтернатних закладів і відповідно системи забезпечення соціальних проблем дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Так, 11.12.2007 року Президент України видав Указ «Про проведення в Україні у 2008 році Року підтримки національного усиновлення та інших форм сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», метою якого було посилення уваги суспільства до проблем дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, захисту їх прав і законних інтересів, створення умов для реалізації права кожної дитини на виховання в сім'ї.

Постановою Кабінету Міністрів України № 1242 від 17 жовтня 2007 року прийнято Державну цільову програму реформування системи закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Метою її запровадження є забезпечення у період до 2017 року умов для реалізації державних гарантій і конституційних прав дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, їх соціального захисту, створення закладів нового типу із формами виховання, наближеними до родинних.

10.09.2012 року вийшов Наказ Міністра освіти і науки, молоді та спорту України № 995/557 «Про затвердження Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», що до інтернатних закладів, які підпорядковуються системі освіти, відніс дитячі будинки для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (для дітей дошкільного та шкільного віку); загальноосвітні школи-інтернати; спеціалізовані школи-інтернати з поглибленим вивченням окремих предметів (та для обдарованих дітей); гімназія-інтернат; ліцей-інтернат; спеціальні школи-інтернати для дітей, які потребують корекції фізичного чи (та) розумового розвитку; навчально-реабілітаційні центри та санаторні школи-інтернати всіх типів і форм власності.

Роблячи певні підсумки дослідження теоретичних і практичних засад соціального виховання в освітніх установах інтернатного типу в Україні другої половини ХХ – початку ХХІ століття, можна зауважити те, що школи-інтернати в період їх становлення виконували й виконують у сучасних умовах провідну соціально-педагогічну функцію вироблення в молодих людей усвідомленої громадянської позиції, готовності до суспільного й сімейного життя, участі в інтеграційних процесах держави, відповідальності за долю країни і людської цивілізації. Проте сьогодні «...потрібна нова парадигма виховання і навчання дітей, що складають учнівський контингент інтернатних закладів, висування на перший план гуманістичних ідей і орієнтирів, прийнятих піклуванням про розвиток усіх сил кожного учня» [2]. Імплементация ретроспективного досвіду соціального виховання школярів у площину сучасної системи соціалізації молодих поколінь уможливорює появу нової парадигми соціального виховання й навчання дітей на підґрунті національно-виховних традицій, професійності педагогічних майстрів і духовності українського народу. Оптимальні шляхи успішного проведення такої роботи мають бути визначені в подальших наукових розвідках.

Література:

1. Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті : монографія / Л. Д. Березівська. – К. : Богданова А. М., 2008. – 406 с.
2. Кобзар Б. С. Управління виховною роботою в школі-інтернаті / Кобзар Б.С., Постовойтов Є. П., Слюсаренко В. Г. – К. : КМІВУ, 1996. – 268 с.
3. Об организации школ интернатов. Постановление ЦК КПСС и Совета Министров СССР. 15 сентября 1956 г. / Народное образование в СССР: сб. докум. 1917-1973 гг. – М. : Педагогика, 1974. – 559 с.
4. Постанова Кабінету Міністрів України № 1242-2007-п від 17.10.2007 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» [Електронний ресурс] // Главный правовой портал Украины : [сайт]. – Режим доступа : <http://zakon.kadrovik01.com.ua/>.
5. Постановление Центрального Комитета КПСС и Совета Министров СССР от 2 июня 1959 г. № 603 «О расширении самообслуживания в общеобразовательных школах, школах-интернатах, детских домах, профессионально-технических училищах, суворовских училищах, в средних специальных и высших учебных заведениях» [Электронный ресурс] // Библиотека нормативно-правовых актов Союза Советских Социалистических Республик : [сайт]. – Режим доступа : http://www.libussr.ru/doc_ussr/ussr_5410.htm.
6. Постанова Ради Міністрів Української РСР від 14 лютого 1984 р. № 83 «Про загальноосвітні школи-інтернати, дитячі будинки та інші інтернатні заклади» [Електронний ресурс] // Главный правовой портал Украины : [сайт]. – Режим доступа : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP840083.html. – Загл. с экрана.
7. Про заходи щодо розвитку шкіл-інтернатів у 1959 – 1965 рр. // Збірник наказів та розпоряджень Міністерства освіти Української РСР. – 1959. – № 13. – С. 2–3.

8. Федоренко Я. А. Розвиток і основні проблеми освіти у сільській місцевості в період хрущовської «відлиги» / Я. А. Федоренко // Український селянин. – 2008. – Випуск 11. – С. 186-188.
9. Чертова К. М. Розвиток ідей соціального виховання школярів у вітчизняній педагогічній теорії та практиці (др. пол. XX ст.): автореф. дис. ... канд. пед. наук. / К. М. Чертова. – Луганськ : Б.в., 2007. – 20 с.

Султанова Н. В.

ГЕНЕЗИС СОЦІАЛЬНОГО ВОСПИТАННЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТІ
УЧРЕЖДЕНИЙ ІНТЕРНАТНОГО ТИПА (ВТОРАЯ ПОЛОВИНА ХХ – ХХІ СТОЛІТТЯ)

Стаття посвячена розгляду основних напрямків і тенденцій розвитку теорії і практики соціального виховання в освітніх закладах інтернатного типу в Україні во второй половині ХХ століття. Охарактеризован соціально-історичний і педагогічний контексти розвитку соціального виховання, визначені пріоритетні ідеї соціального виховання в вітчизняній педагогічній теорії досліджуваного періоду. Автором проаналізовані особливості практичного втілення ідей соціального виховання: розглянуті зміст, форми, методи і тенденції розвитку соціального виховання дітей в інтернатних освітніх закладах.

Ключеві слова: соціальне виховання, заклади інтернатного типу, громадський характер виховання, громадсько-корисна праця.

Sultanova N.V.

THE GENESIS OF SOCIAL EDUCATION OF CHILDREN IN BOARDING SCHOOLS OF THE
SECOND PART OF THE XX – THE BEGINNING XXI CENTURY

This article researches the main streams and tendencies in development of social education theory and practice in boarding schools in Ukraine in the second part of the twentieth century. The research reveals the essence and the contents of social education, the historical analysis of the problem is given, approaches to the social education of native pedagogical theory of the time are analyzed.

The content discloses socio-historical pedagogical context in development of social qualities, having outlined the priority ideas of social upbringing in native pedagogical theory of the researched period.

The research also looks into organizational and educational problems of boarding-school system formation and its continual development throughout the above-mentioned term.

Distinctive features of social upbringing conception of the investigated period have been analyzed in practical realization: in particular, such questions as forms, methods and tendencies of social education development in boarding schools have been considered in the content. The article also covers such questions as labour organization of public usage as a leading force for social education in boarding schools. Historic, socio-pedagogical and scientific preconditions of creation of boarding schools are revealed.

A historic experience let us see the perspectives and tendencies of the development of boarding schools in contemporary conditions.

Keywords: social education, public character of education, boarding schools, public usage labour.